

Fodor Miklós

„Az angyal igézte ember”

(Leveles Ibolya Embertelen című verséből kölcsönöztem a címet.)

Versszínházi jellegű előadás vázlatja és értelmezése 9 képben.

Az előadás május 20-án az Országos Idegennyelvű Könyvtárban valósult meg.

Leveles Ibolya, Tornai Xénia, Hegyi Botos Attila, Zöldy Pál, Csáji Kászló Koppány és Fodor Miklós egy-egy verse mondódott el, három verset Fodor Miklós zenésített meg.

Brátán Vera hárfázott és énekelt, Leveles Ibolya énekelt, a költők egymás verseit mondták.

1. Kép

A KOREOGRÁFIA

Hárfahang hullámzik. Fel-alá járkálnak a szereplők kezükben a szövegeikkel. Mormolva olvassák. Olykor megállnak, próbálgatják fejből a sorokat, a gesztusok azt jelzik, elégedetlenek, sikertelenek. Bejön Xénia, elhalkulnak, megállnak, rá figyelnek. Egy fátylat vállára terítve, két kezével megcsippentve a végeit szárnyként széttárja: angyali üzenettel (Pál verse) szólítja meg az embert.

A VERS (Xénia mondja)

Ami elmondható,

az valahogy mindig

a kapun kívül történik.

A kimondhatatlant csak

kimondhatatlan érintheti.

De a te dolgod nem is az, hogy

róla – beszélj.

Mert a te szavad erőtelen, és elhal.

Hallgass, várj, hogy készen találjon s megszólal.

Zöldy Pál verse

AZ ÉRTELMEZÉS

Az egész előadás koncepciójában a BELÉPÉS-KILÉPÉS szimbolikus-rituális gesztusa középponti elem. Az első ilyen

belépés-kilépés a közönség kilépése a civil keretből és belépése a művészi-mágikus keretbe.

Egy fontos és feloldhatatlan ellentmondás: beszélünk, cselekszünk, zenélünk – de amit megcélzunk, az kimondhatatlan. A KIMONDHATATLANNak mégis szüksége van a megjelenésre, kifejezésre, mert csak ezáltal tud hatni. A belépés-motívum a kimondhatatlan mágikus körébe való belépést is jelenti.

A KAPU ennek az ÁTMENETnek az ősi jelképe.

Fontos még a VÁRAKOZÁS motívuma, amit csendekkel lehet leginkább felerősíteni a lélekben. Ez egyfajta művészi vihar-előtti-csend, amennyiben a VIHAR a katarzis viharos, átformáló lelki ideje.

2. Kép

A KOREOGRÁFIA

Ibolya dúdol zárt ajakkal. A többiek megfogják a fátyolfüggönyt, lebegtetik, hullámoztatják vízszintesen a háttérben, mintha tófelszín lenne. Amikor Attila versét mondja Ibolya, Vera folytatja a dúdolást zárt ajakkal.

A VERS (Ibolya mondja)

Genézis

Κόσμος αοιδός

Mikor megszülettel, sötét volt.
Végláthatatlan sötét.
És csöndek csöndje lebegett feletted:
fekete kökörccsin ég.
Képek nyaldostak, fojtogató hangok:
nem hall. Nem lát. Nem ért.
Korszakok teltek el, még mindig
sötét van. Talán meg sem születtel.
Félrebiccenő fejjel hallgat,
énekel téged az Éj.

Hegyí Botos Attila verse

Az ÉRTELMEZÉS

Az ÉN megszületése analóg a VILÁG megszületésével.

Minden RÍTUS lényege, hogy az ISTENSÉG tetteit mintának tekinti (Eliade), és ezt a mintát rajzolja bele a valóságba az ALKOTÓ-KIFEJEZŐ ember (a művész).

A CSÖND megtermékenyített állapot. Szülés-születés előtti. Megidézője a LEBEGÉS. Nincs különös látvány, hang, értés – és mégis. Ezt az állapotot a FÁTYOL (egy könnyű, áttetsző anyag) idézheti meg.

Az DÚDOLÁS ebben a közegben BÁJOL: az ÉN születésének pillanata.

3.Kép

A KOREOGRÁFIA

Hárfa pengeti a később felhangzó dal kezdő ritmusát. Xénia előlép, a többiek a fátyollal körbe kerítik. Bezáródik, bezárják a többiek, mire végig mondja Pál versét. Kétségbeesetten keresi a kijáratot. Nem leli. Összekuporodik. Ekkor elhangzik dalként is a vers. Vera énekl.

A VERS (Xénia mondja)

Sorsom

rést ütni
a csendre
s nem félni át rajta

kétségbeesetten
ütve rést
a csendre
át nem férvé rajta

Zöldy Pál verse

AZ ÉRTELMEZÉS

Az ÁTLÉPÉS igénye, vágya, akarata SORSszerűvé válik.

Az ÜTÉS motívuma azt a nehézséget jelzi, mely ezzel a sorlépéssel jár. A csend nehezen áthatolható közeg volna? Lelki értelemben mindenképp.

A nehézséget és sikertelenséget a KÉTSÉGBEESÉS érzelmi állapota jelzi.

Úgy tűnik, a RÉS megjelenik az ÜTÉS (vagy valamilyen ütésnek tekinthető tett, például: művészi alkotás) nyomán.

Az ÉN azonban beszorul a résbe. Szorultsága egyfajta SZORONGÁSKént értelmezhető.

A CSEND: (nem) felhasadó, (nem) felhasítható magzatburok.

4.Kép

A KOREOGRÁFIA

A költőcsoport áll az előző rész végén kialakult állóképben, fátyollal a kezében falként körülvéve Xéniát. Közben Ibolya mondja Attila versét. Xénia összekuporodva várakozik.

A VERS (Ibolya mondja)

Kacsázó idő

(„Csendes vizeken ringattál”)

EMLÉKEZNI

az első kitörésre.

Fölismerni

minden törvényt,

magadat mint mozgást,

újra s újra tudni

napot, vizet, szelet.

Fölhevülni s megdermedni:

veszíteni ezerszer

s még egyszer.

Növekvő idővel

egyre kisebbnek,

egyre vékonyabbnak lenni.

Aztán csak kirepülni

egy kölyök markából –

mielőtt elmerülnél

a hűvös, könnyű csöndbe,
párat még pördülhess
súlytalan a vízen.

Hegy Botos Attila verse

AZ ÉRTELMEZÉS

Az ÉN visszaképzeli magát EREDETÉbe, a CSENDbe. Az állapot, mely ezt a visszaképzélést elősegíti: RINGATÓZÁS. ŐSVÍZ-képzet, mely minden élő eredete.

Az ÉN, aki MEGSZÜLETETT, SORSot választott, élt, tapasztalt, visszatérne ringató LÉT-előttésébe – magzat, illetve csecsemő korába visszakicsinyedne. Azonban a visszatért állapot nem ugyanaz, mint a kezdet, hiszen a HEVÜLÉS DERMEDT MEG! A hevülés emléknnyoma megmarad.

A SZÁRNYALÁS motívuma megjelenik, fontossá válik egy pillanatra a MADÁR, mint jelkép – utalva a kezdeti képre, a fátýolszárnyas angyalra.

5.Kép

A KOREOGRÁFIA

Amikor elhangzik Koppány versének első mondata - „röhögő elmebajba” a végszó -, szétrebben a társaság mindenfelé, elejti a fátýlat, magába fordulva, háttal áll a beszélőnek. Alig hallhatóan, suttog, mormol. Akkor hagyja abba a mormolást, amikor kiáltva azt mondja a beszélő: „Mert felfal, ha megtalál”. Akkor csend lesz egy ideig. Majd Koppány kiválik a háttal állók közül, és barátilag odamegy (Miklóshoz) a halállal küszködő emberhez, aki az utolsó három sort már a Mesternek mondja.

A VERS (Miklós mondja)

Árnyékom falai

Árnyékom falaiból ma,
Oh, smaragd madár,
Röppenj a fodrozódó,
Nyálcseppben csillogó,

Röhögő elmebajba.
Vágyam hiú aranyakál,
Fuss, mielőtt megvirradna!
Beköltözött lelkembe a halál,
Élményeket gyűjtöttem neki,
Uszítottam gyötrő válaszra.
Hűlt emlékek hintáztak bennem,
Megtöltötték tünékenységem
Gondolat-poharát. Nem eresztett.
Ha majd kiröppen belőlem,
Akkor, gondoltam, futni kezdek;
Mert felfal, ha megtalál.
Végül mégsem
Ő lelt rám a végső csendben,
Hanem a Mester – az új kezdet.

Csáji László Koppány verse

AZ ÉRTELMEZÉS

Az EREDETbe való visszavágyás, csaknem azonos a HALÁL vágyával, a FELFALATÁS rémével: a HALÁL fokozhatatlanul riasztó is, mert a KÍNSZENVEDÉST is hordozza. E riasztó lélekállapot ŐRÜLETTel terhes. Az elmébe beprogramozódik a halálfélelem, miközben vágyik is rá. Az ELLENTMONDÁS, az ellentét feloldhatatlan.

A széteséstől, a KÁOSZtól való hiábavaló, tépett-tépődő MENEKÜLÉS érzelmi állapota uralkodik el az ÉNen. Ebben az állapotban lép be az isteni közvetítő: a BÖLCS, a MESTER.

6.Kép

A KOREOGRÁFIA

Miklós és Koppány egymással szemben állnak, miközben Koppány mondja Miklós versét. A többiek felemelik a fátylat, és egy kifelé nyitott burkot, sátrát, mennyezetet képeznek föléjük.

A VERS (Koppány mondja)

élő halott

mióta áthaltam, koporsóba szögelték a testem
nem érzek kifelé, sugárzásból élek
mióta széhaltam, hurok szorul torkomra
s e csavaros kanyar átspiráloz a másvilágra

mióta sejtem a „hozzád férés” értelmét, kérdezem:
féregként elfér-e ott a lélek, hová beférkőzött?
növényi indákban, szárokban, erekben és
furatokban furcsa furulyaszó furakszik a fényre

minek? mi végre? révült válaszok foszlanak

mióta felháltam, elhantoltak nyelvét porlasztom
ha beszélek hozzád, kérlek, tartsd eszedben ezt
másképp szeretlek: nyirkosabban, ősziesebben
miközben ősi rituálékat ölelek magunkhoz

mióta kihaltam, fészek rakódik szívemen
puha párnák pelyheznek álmógyamon
nem keresel, bár tehetetlen belém gondol agyad
véled, sót, reméled: keresztül haltam

holott mint idegenföldi kápolnavirág
közeledésem töretlen a túlvilágosságban

Fodor Miklós verse

AZ ÉRTELMEZÉS

Ha bekövetkezik a majdnem-halál, a tetszhalál, mi történik a LÉLEKkel?

TANÚjává válik valaminek, ami elzárt, ami a kapu mögött van. Átlép a KAPU KÜSZÖBÉN miközben a teste itt marad. A visszatérés lehetősége nem szűnik meg.

Ily módon KÖZVETÍTŐvé avatódik, MESTERré. A más lét tapasztalata azonban elmondhatatlan, KIMONDHATATLAN. Ezért a közlés formája az ÉRZELEMTELÍTETT LÁTOMÁS. Ez az a művészi kifejezés, mely megfoghatatlanul a lelkekbe hatol. Kifürkészhetetlen

módokon, de jól – gyógyítva, rendezve, görcsöket fellazítva, a saját sorsválasztás lehetősége felé terelgetve – hat.

7. Kép

A KOREOGRÁFIA

Koppány elbúcsúzik Miklóstól, VÁNDORrá válik. Közben a többiek kifeszítik a fátylat, és mint érző hártyafalat maguk előtt tartják. A fátyol a közönség és a szereplők között van. Ibolya versének elhangzása után Xénia is a fátyol mögé áll. Felhangzik a vers dalként is, amit Ibolya énekel.

A VERS (Xénia mondja)

Embertelen

egyszer csak
útnak indul
az angyal
igézte ember.
sarutlan lábáról
a port lerázza.
hátrahagyott
anyagok
kizöldülnek.
visszafoglalja
nyomát
az élő.
.-.

Leveles Ibolya verse

AZ ÉRTELMEZÉS

Az ÚTNAK INDULÁS motívuma, tette fontos rítus itt. A megtörtént túlvilági utazás evilági utazásra jogosít és kötelez. Az ANGYAL, a túlvilági létező örök társává válik a VÁNDORnak, mint angyali igézet. A HATÁS kétféle: 1. ami elhasználódott, halottá,

terméketlenné, szemétté vált – élővé NEMESedik újra; 2. az ÉLŐ elnyomott, kisemmizett, meghódított állapotából magához tér.

8.Kép

A KOREOGRÁFIA

Mindenki a fátyol mögött áll, aki/ami egy ÉRZŐ HÁRTYA közönség és a szereplők között. Pál is onnan mondja Koppány versét sztentori hangon, kimérten, lassan, szüneteket tartva. Közben a fátyol finoman remeg. Ringatózó improvizatív hárfahang színez (Vera játszik).

A VERS (Pál mondja)

Az idő álma a semmiről

Világunk csupán egy pillanat: a végtelen lehetőségek
mennyei homokórájában szalad le a múlt örök
poklába. Visszahívni holtakat? A múlt
falát áttörni nem lehet. Vágyaim
reménybilincsből álmok
kulcsai oldoznak el.
Ködvilágok.
Látod,
mégis roppant súlyt
röpítenek, cáfolva minden
törvényt; akár a madarak. Ébren csak
rügyeket könnyezve siratjuk letört ágainkat.
Az idő nem vágyik semmire. A világ egy pillanat
alatt fordul vágyak poklából a mennyei béke csöndjébe
át, ahol az örök kéz immár hiába fordítja vissza a homokóráját.

Csáji László Koppány verse

AZ ÉRTELMEZÉS

Az IDŐ egyrészt az emberi történelem, másrészt az ÉLET története, harmadrészt a KOZMOSZ története. Az EMBER a KOZMOSZ anyagának, törvényeinek gyermeke, az ÉLET anyagának, törvényeinek gyermeke, sorsát az általa alkotott TÖRTÉNELEMBEN

éli. Jóllehet mindenkör csak a JELENben él, múltat és jövőt ÉRZELEMTELÍTETT IDŐTUDATként hordoz.

Érzelem- és indulattelített EMLÉKEK, ÁLMOK, FANTÁZIÁK, TAPASZTALÁSOK kavalkádja, olykor pokla az élt élet. Mélyén mégis a MENNYEI BÉKE CSÖNDJÉT sejtí a lélek. Elérhető-e ez a csönd a tudat számára?

9.KÉP

A KOREOGRÁFIA

Félkört alkotva állnak a szereplők, a fátylat mint palástot vállukra terítik. Közös, rituálisan felavatott palástjuk lett. Egységgé, egy ÜGY, egy MŰ KÖZÖSSÉGÉVÉ váltak a fátyolpalást révén. Megszólal a zene, Vera énekli Xénia versét.

A VERS (Vera énekli)

A fű hegyén

Az esti fény, mi fenn lebeg a hullám taraján,
A harmatcsepp a fű hegyén, az álmos délután,
A néma köd, ha kél a hold egy őszi éjjelen,
Már benne szöve ott lapult a Tervben végtelen.

A tested adta cseppnyi tér, mi gúzsba mégse köt,
Felfogni ezt a perc-időt az érzék, mind az öt,
S a lélek-csendnek ős ölen kinyíló gondolat –
Az égiek bizalma fenn, közjük ez vonat.

Az Isten az, ki benned él: te zenged ritmusát.
Szent lényege a Lét maga, mit lényeden mos át.
S e körfolyásban életed, mint suttogás, zenél:
Az ősi Tervnek részeként te vagy az út s a cél.

S ha új tavasz csicserg a fán, és nedves már az ág,
Ha zöld a sarj, s nyers földszagot lehel a hóvirág,
Ha nyílik arc, s a rózsapír befutja két felét,
A Terv bevált, a gép forog, és megfogant a Lét.

Tornai Xénia verse

AZ ÉRTELMEZÉS

Ha a lélek egy csápjával (a költészet és a zene révén) elérte a MENNYEI BÉKÉT, akkor a világot, életeseményeit, önmagát ezen a fátyolszerű CSENDEN keresztül nézheti és láthatja. A világ zenélő, lágyan ringatózó-ringató csodává válik: ÖLÉVÉ, MÉHÉVÉ az ÉNnek.

Érzet szerint mindent áthat az ŐSI TERV, az ISTEN atyai-anyai-óvó ELRENDELÉSE. Ide helyezkedik a lélek ŐSBIZALOMMAL, ezen TERV részeként éli, érzi, értelmezi és igazgatja SORSÁT. Ezt fejezi ki a MŰVÉSZET nyelvén.

Költői rezdület az előadás után

EMBERIGÉZÉS

hárfahúrra
pendülő alanyok,
a kiszínezett
mesterkétségek:

vörös és fekete,
angyali szőke
ágyaz meg-
igéző szónak.

kónya bajuszon
utat keres a mély.
leporolt cipőn
botlik a fény is.

színházba toppan.
invitál a karmester.
megszólaltat. jó
szóval beleáll.

..